

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему «СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА
КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ
ІНТЕРАКТИВНОГО ТЕАТРУ»

Виконала студентка: 2 курсу
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

Ю. А. Кондратова

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри психології та соціальної роботи,
к. пед. н., доцент Червоненко К. С.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри спеціальної освіти
Хортицької національної академії,
д. пед. н., професор Павленко А. І.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра «Соціально-педагогічна профілактика конфліктної поведінки підлітків засобами інтерактивного театру»: 114 с., 8 рис., 6 табл., 55 джерел, 4 додатки.

Об'єктом дослідження є конфліктна поведінка підлітків.

Предметом дослідження є процес соціально-педагогічної профілактики конфліктної поведінки підлітків засобами інтерактивного театру.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність інтерактивних вистав, спрямованих на соціально-педагогічну профілактику конфліктної поведінки підлітків.

Методи дослідження – теоретичні (аналіз, систематизація й узагальнення), емпіричні (констатувальний та формувальний експерименти, якісний і кількісний аналіз результатів дослідження).

У роботі розглянуто особливості та специфіку соціально-педагогічної профілактики конфліктної поведінки підлітків засобами інтерактивного театру. Проаналізовано літературу, розкрито потенціал театрального мистецтва у профілактичній діяльності соціального педагога, визначено рівні схильності підлітків до конфліктної поведінки, розроблено й впроваджено цикл інтерактивних вистав, спрямованих на профілактику конфліктної поведінки та доведено їх ефективність.

Практичне значення дослідження полягає у розробці репертуару інтерактивних вистав, спрямованих на соціально-педагогічну профілактику конфліктної поведінки підлітків, які можуть бути впроваджені соціальними педагогами закладів загальної середньої освіти.

Результати дослідження пройшли апробацію на двох науково-практичних конференціях та опубліковані у збірниках матеріалів [22], [23].

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА, КОНФЛІКТНА ПОВЕДІНКА, ПІДЛІТКИ, ІНТЕРАКТИВНИЙ ТЕАТР

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сучасний нестабільний розвиток українського суспільства провокує зміни у взаємостосунках між людьми, зокрема, збільшення проявів ворожості, нетерпимості, агресивності, конфліктності, що зумовлено проблемою розбіжності інтересів, думок та переконань, прагненням відстоювати власні кордони та потребою враховувати інтереси інших. Особливої актуальності ця проблема набуває у підлітків, основними характеристиками яких виступають інтенсивні психофізіологічні зміни, емоційні коливання, прагнення пошуку ідентичності, наростання внутрішніх суперечностей розвитку та напруженості міжособистісних відносин з друзями, батьками та іншими людьми, що може сприяти виникненню деструктивних форм поведінки, зокрема конфліктної.

Серед основних причин виникнення конфліктної поведінки підлітків визначають ендогенні (емоційну нестабільність, неадекватну самооцінку, несформовані навички самоконтролю, саморегуляції, самоорганізації) та екзогенні (деструктивні сімейні відносини, відсутність емоційного контакту з близькими, проблемне шкільне середовище, негативний вплив медіа і соціальних мереж, найближчого оточення тощо). Різні прояви конфліктної поведінки (протистояння, ворожість, агресивність, напруга у стосунках, гнів, суперечки, дистанціювання та ін.) можуть призвести до моральної деформації особистості, проблем у соціалізації та адаптації підлітків, негативно вплинути на розвиток та становлення їх особистості.

Ефективним засобом попередження виникнення конфліктів та конфліктної поведінки у підлітковому середовищі закладів загальної середньої освіти виступає організація цілеспрямованої соціально-педагогічної профілактики як процесу соціально-педагогічної діяльності, спрямованого на попередження та зниження ризиків виникнення конфліктної поведінки підлітків, розвитку їх соціальних навичок, здатності до конструктивної взаємодії з оточуючими, розвитку уміння толерантно вислуховувати думку інших та враховувати її у

процесі спільної взаємодії, формування здатності до самоконтролю, вибору оптимальних стратегій у розв'язанні конфліктних ситуацій, створення сприятливого позитивного освітнього середовища в закладі освіти тощо.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження конфліктної поведінки підлітків стали наукові розвідки багатьох вчених, в яких досліджено різні аспекти досліджуваної проблеми. Загальні теоретичні аспекти проблеми конфліктів та конфліктної поведінки висвітлені у роботах Н. Антонійчук, А. Гірник, Л. Березовської, В. Ілійчук, Г. Кавиліної, С. Калаур, Л. Котлової, Г. Ложкіна, Л. Мухіної, В. Нагаєва, М. Панової, Н. Пов'якель, О. Романенко, С. Ситнік, І. Сороки, Н. Торби, О. Юркова та ін.

Особливостям проявів конфліктної поведінки підлітків, її сутності та причин виникнення присвячено праці С. Гарьковець, Н. Гришиної, Л. Джаббарової, Л. Коберник, Н. Литвинчук, І. Литовченко В. Лугової, А. Нежути, П. Сахно, Н. Теслик, Т. Яновської та ін.

Незважаючи на численні дослідження проблеми конфліктів та конфліктної поведінки, актуальним залишається питання визначення оптимальних засобів соціально-педагогічної профілактики в умовах закладів загальної середньої освіти, серед яких поширеними виступають медіація, ненасильницьке спілкування, арт-терапевтичні засоби, рольові ігри, тренінги, круглі столи, конференції, волонтерська й проєктна діяльність.

Провідне місце у профілактичній діяльності соціального педагога займає використання театральних технологій, зокрема різних форм інтерактивного театру, потенціал якого активно досліджується Т. Артеменко, О. Вознесенською, Ю. Возною, Т. Дуткевич, Л. Жербеньовою, А. Заблоцьким, О. Комаровською, Р. Коротковою, О. Кравченко, Г. Лемко, О. Мірошніченко, В. Степаненко, В. Терпелюк, В. Шахрай та іншими.

Профілактика конфліктної поведінки підлітків виступає важливим напрямом діяльності соціального педагога, спрямованим на попередження виникнення соціальних і психологічних проблем у дорослому віці.

Означена актуальність проблеми зумовила вибір теми кваліфікаційної роботи у такій редакції: **«Соціально-педагогічна профілактика конфліктної поведінки підлітків засобами інтерактивного театру».**

Об'єкт дослідження: конфліктна поведінка підлітків.

Предмет дослідження: процес соціально-педагогічної профілактики конфліктної поведінки підлітків засобами інтерактивного театру.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність інтерактивних вистав, спрямованих на соціально-педагогічну профілактику конфліктної поведінки підлітків.

Відповідно до поставленої мети, визначено наступні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати соціально-педагогічну та психологічну літературу з проблеми соціально-педагогічної профілактики конфліктної поведінки підлітків.
2. Дослідити схильність підлітків до конфліктної поведінки.
3. Розробити сценарії та поставити інтерактивні вистави, спрямовані на профілактику конфліктної поведінки підлітків.
4. Визначити ефективність впроваджених інтерактивних вистав.

З метою розв'язання поставлених завдань використано наступні **методи дослідження:** *теоретичні:* аналіз наукової та навчально-методичної літератури, систематизація та узагальнення отриманих результатів; *емпіричні:* констатувальний та формувальний експерименти з використанням наступних методик: тест «Оцінка конфліктності особистості» (Г. Ложкін, Н. Пов'якель), методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона (адаптований варіант Т. Кушнірук), методика «Оцінка схильності особистості до конфліктної поведінки» К. Томаса (адаптований варіант Н. Гришиної), якісний і кількісний аналіз результатів дослідження.

Практична значущість дослідження полягає у розробці репертуару інтерактивних вистав, спрямованих на соціально-педагогічну профілактику конфліктної поведінки підлітків, які можуть бути впроваджені соціальними педагогами закладів загальної середньої освіти.

Експериментальна база. Дослідження проводилось на базі Запорізької гімназії № 89 Запорізької міської ради Запорізької області. Вибірка складалася з 52 учнів 6х класів.

Апробація результатів дослідження відбулася на:

– V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу», Хортицька національна академія, м. Запоріжжя (18 квітня 2024 року);

– Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта сьогодення: життєтворчість як основа національного відродження та єдності (до 30-річчя заснування наукової школи педагогіки та психології життєтворчості особистості, 75-річчя з дня народження Івана Гнатовича Єрмакова та 100-річчя з дня народження Лідії Василівни Сохань)», Хортицька національна академія, м. Запоріжжя (17 жовтня 2024 року).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у двох публікаціях автора – матеріалах науково-практичних конференцій.

1. Кондратова Ю. А. Потенціал театральних технологій в соціально-педагогічній роботі з дітьми та молоддю. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2024. С. 467– 470.

2. Кондратова Ю. А., Червоненко К. С. Життєтворчий потенціал інтерактивного театру у профілактичній роботі з учнівською молоддю. *Освіта сьогодення: життєтворчість як основа національного відродження та єдності (до 30-річчя заснування наукової школи педагогіки та психології життєтворчості особистості, 75-річчя з дня народження Івана Гнатовича Єрмакова та 100-річчя з дня народження Лідії Василівни Сохань)* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 17

жовтня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2024. С. 181–182.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 позицій, з них 2 – іноземною мовою), 6 таблиць, 8 рисунків, 4 додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра – 114 сторінок, з них основного тексту – 71 сторінка.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. Аналіз соціально-педагогічної та психологічної літератури з проблеми соціально-педагогічної профілактики конфліктної поведінки підлітків, дозволив нам трактувати конфліктну поведінку як специфічну форму конфліктної взаємодії між людьми, активність особистості, спрямовану на боротьбу у конфліктній ситуації та блокування прагнень, намагань та намірів протилежної сторони конфлікту, яка виникає в ситуації зіткнення інтересів, цінностей, цілей або потреб. Проявами конфліктної поведінки виступають відкриті протистояння, ворожість, негативні емоційні реакції, напруга у стосунках, розчарування, гнів, зміна у спілкуванні, суперечки, агресивні дії та висловлювання, дистанціювання, втрата довіри тощо. Серед основних чинників, які можуть спричинити конфлікти визначаємо різницю в цінностях, конкуренцію за ресурси та емоційні фактори.

До групи підвищеного ризику щодо проявів конфліктної поведінки, належать підлітки, що зумовлено проблемами підліткового періоду розвитку, невизначеністю їх особистісного та соціального статусу, внутрішніми суперечностями, нездатністю до самоконтролю тощо.

Ефективним засобом попередження конфліктної поведінки підлітків виступає цілеспрямована соціально-педагогічна профілактика, спрямована на реалізацію системи заходів щодо зменшення ризику виникнення конфліктної поведінки, зниження рівня конфліктності підлітків, розвиток їх соціальних навичок, готовності до конструктивної взаємодії та вибору оптимальних стратегій у розв'язанні конфліктних ситуацій. Значним профілактичним потенціалом, на нашу думку, володіє театральне мистецтво, зокрема інтерактивні вистави, які дозволяють моделювати різні конфліктні ситуації та знаходити конструктивні стратегії їх вирішення.

2. З метою дослідження рівнів схильності підлітків до конфліктної поведінки було визначено критерії (особистісний та поведінковий), окреслені показники (конфліктність, стратегії поведінки, схильність до конфліктної

поведінки) та рівні (високий, середній, низький). Підбрано відповідний інструментарій: тест «Оцінка конфліктності особистості» (Г. Ложкін, Н. Пов'якель), методику діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона (адаптований варіант Т. Кушнірук) та методику «Оцінка схильності особистості до конфліктної поведінки» К. Томаса (адаптований варіант Н. Гришиної). Експериментальною базою дослідження було визначено Запорізьку гімназію № 89 Запорізької міської ради. Вибірку склали учні 6-х класів – 26 учнів 6-А класу (експериментальна група) та 26 учнів 6-Б класу (контрольна група) віком 11-13 років. Опитування здійснювалось дистанційно з використанням Google Forms.

Узагальнені результати дослідження показали, що більшість підлітків (51,3 % експериментальної групи та 55,1 % контрольної групи) демонструють середній рівень схильності до конфліктної поведінки; низький рівень продемонстрували 24,4 % підлітків експериментальної та контрольної груп, а високий – 24,3 % підлітків експериментальної та 20,5 % підлітків контрольної групи. Отримані результати актуалізували потребу в організації цілеспрямованої профілактичної діяльності, спрямованої на зниження рівнів схильності підлітків до конфліктної поведінки.

3. Розроблено та впроваджено цикл інтерактивних вистав «Діалоги без конфліктів», спрямованих на розширення знань, формування вмій та навичок безконфліктної поведінки підлітків; профілактику конфліктної поведінки, який складався з 11 сценаріїв. Змішаний формат соціально-педагогічної взаємодії був зумовлений вимогами воєнного стану та безпекової ситуації, але не вплинув на результативність роботи.

4. Після постановки інтерактивних вистав з підлітками було проведено повторну діагностику, яка продемонструвала зменшення кількості респондентів з високим рівнем схильності до конфліктної поведінки (з 24,3 % до 11,5 %), збільшення кількості респондентів з середнім рівнем схильності до конфліктної поведінки (з 51,3 % до 61,5 %) та збільшення кількості респондентів з низьким рівнем схильності до конфліктної поведінки (з 24,4 % до 27 %). Отримані

результати свідчать про позитивну динаміку у визначених показниках підлітків експериментальної групи, що вважаємо свідченням ефективності розроблених та впроваджених інтерактивних вистав для соціально-педагогічної профілактики конфліктної поведінки підлітків.

Отже, отримані результати та узагальнення дослідження дозволяють нам стверджувати, що мету роботи досягнуто, завдання виконано.